

שבת וינפ(ו)ש

גן או ערן

השבת נועם הנשמות והשביעי עונג הרוחות ועדן הנפשות להתעדן באהבתך וביראתך שבת קודש נפשי חולת אהבתך שבת קודש נפשות ישראל בצל כנפיך יחסיין ריוון מדשן ביתך

י-ה אכסוף נועם שבת המתאמת ומתאחדת בסגולתך (ר: אהרן הגדול מקרל'ן**, י-ה אכסוף)

שבת בבוקר! יום יפה, אמא שותה המון קפה, אבא קורא המון עיתון (המון עיתון) ולי יקנו המון בלון.

אפשר ללכת לירקון, לשוט שם בסירה, או לטייל עד סוף הרחוב ולשוב בחזרה, אפשר לקסוף פרחים, כאלה שלא אסור, ואפשר ללכת עד הגן ולראות שהוא סגור. (תרצה אתר*)

לאיזה שיר השבת שלכם קרובה יותר? מה דעתכם על השבת ממנה אתם רחוקים? האם יש בה ערך? (עינו במקור: 1.בדף ההתחבנות)

מה מיוחד בשבת לעומת שאר ימות השבוע לפי כל שיר? מה עושים בשבת? ממה נהנים?

מה היה העולם חסר, מנוחה, באת שבת באת מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה: (רש"י***, בראשית ב ב)

(לא) וַיֵּרָא אֶל-לְהִים אֵת פֶּלַע אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וַיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: (א) וַיִּכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: (ב) וַיִּכַּל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: (ג) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכָל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: (בראשית א, לא-ב, ג)

המשמעות של המלה "מנוחה" עמוקה בהרבה מהמשמעות שניתנת בדרך כלל למלה זו. לא מדובר רק על הימנעות מעבודה ומעשייה, וגם אין להבין "מנוחה" רק כשהרור האדם מוגיעה וממתחים. "מנוחה" איננה מושג שלילי, אלא דבר-מה בעל תוכן חיובי וקיום של ממש. זו היתה דעתם של החכמים שהאמינו כי נדרשת "בריאה" מיוחדת כדי להביא את ה"מנוחה" לעולם. לכן האמינו חכמים אלה, שבריאת העולם איננה שלמה עד אשר תגיע עת בריאת ה"מנוחה".

(אברהם יהושע השל***, השבת, עמ' 47)

- מדוע נתקדשה השבת לפי הפסוקים בבראשית? מה א-לוהים עשה באותו היום?
- באיזה יום נגמר מעשה הבריאה לפי פסוק א? ולפי פסוק ב? כיצד רש"י מיישב את הסתירה בין שני הפסוקים?
- מהי ה"מנוחה" שנבראה ביום השבת לפי השל? במה היא שונה מהמשמעות הרווחת למילה מנוחה?

- לשם מה אנחנו נחים בשבת? האם זו מנוחה מימות החול, או שיש בה תוכן חיובי? מהו?
- האם אנחנו באמת מצליחים לנוח בשבת כפי שהיינו רוצים? אם לא, מדוע?

אומנות השבתית

* אברהם יהושע השל (נולד בפולין ב-1907, נפטר בארה"ב ב-1972) היה מההוגים החשובים של יהדות ארה"ב במחצית השנייה של המאה ה-20, ממנהיגי התנועה הקונסרבטיבית, חוקר מחשבת ישראל ופילוסוף.

* רבי שלמה בן רבי יצחק ירחי (צרפת, 1105-1040) היה תלמיד חכם צרפתי נודע. נחשב לגדול מפרשי התנ"ך והתלמוד, והראשון הידוע כמי שעשה זאת באופן מקיף ושיטתי בכתב.

* רבי אהרן פרלוב מקרלין [נולד ביאנובה (ליטא) ב-1736, נפטר בקרלין (בלארוס) ב-1772] תלמידו של המגיד ממזריטש, מגדולי מפיצי החסידות בליטא ומייסדה של חסידות קרלין.

* תרצה אַתר (אלתרמן) (ישראל, 1941-1977) הייתה משוררת, פזמונאית, סופרת, זמרת, שחקנית ומתרגמת ישראלית.

רב סעדיה (גאון) הושב שהשבת נהפכת לאות (סימן) על ידי שביתתנו בה – עלי ידי אי-עשייה, על ידי הפסקת כל מעשי החול, ואילו לדעת הראב"ע (ר' אברהם אבן עזרא) תיהפך השבת לאות לנו ונדע על ידה "כי אני ה' מקדשכם", לא על ידי אי-עשייה בלבד, אלא על ידי עשייה אחרת, שונה מזו של ששת ימי המעשה, על ידי הפניית מעיינינו ללימוד תורה, על ידי עשייתנו למען השתלמות הרוח, אשר לשמה ניתנת לנו מנוחת השבת. מעין אי של קדושה בתוך הים ההומה והנועש של חיי החול. והאי הזה הוא המקום שבו אתה מצטייד בכוחות נפשיים של קדושה וטהרה, שיעמדו לך בשוא גליו של ים החולין שאליו אתה פורש שוב במוצאי שבת.

(נחמה ליבוביץ*, עיונים בספר שמות, 392-393)

השבת הכשירה את עם ישראל לחיים אחרים, יותר מתוקים, יותר נאים. היא הנכה את המשפחה היהודית לחיים של אהבה, לחיים של שלום. בהמון אנדות ומאמרים נרמז הרעיון, שיום השבת הוא יום של פיוס, של הבאת שלום בין איש לאשתו, בין אב לבניו. לחלול שבת נחשבה לא רק המלאכה, כי אם כל ריב, כל רוגז, כל הפרעת השלום בבית. השבת היתה דוגמה לחיי משפחה מוהגנים.

(יעקב פיכמן**, ספר השבת, תל אביב תרצ"ב, עמ' 524-525)

מה תוכנה של השבת לפי כל מקור? איזה ערך מתממש בה? (נעות נוספות תמצאו בדף ההרחבות, מקורות 2-3)

ממה יש לשבות על מנת להגיע לכל אחד מסוגי ה"מנוחה"?
האם ייחודה של השבת נעוץ בעשייה שונה מבימות החול, או דווקא בהימנעות מעשייה? (עיינו במקורות 3-4 בדף ההרחבות)

כיצד נהפכת השבת ל"אות" בין ה' לבני ישראל לפי רס"ג ולפי ראב"ע?

במה שונה העשייה בשבת מהעשייה בימות השבוע לפי נחמה ליבוביץ?
למה מחנכת השבת לפי יעקב פיכמן?

האם שבת יכולה להיות "אי של קדושה" גם בלי שנמנעים מעשיית מלאכה? (עיינו במקור 5 בדף ההרחבות)

בתי הקטנה חוזרת מהגן ובכל פעם יש לה שיר חדש. מה למדתם בגן? תוצאי את האצבע מהפה, כולם רוצים לשמוע. והנה זה מתחיל, בקול צפצפני והכי מתוק בעולם. "הא-יום יום שי-אי-שי-אי, הא-יום יום שישי". עכשיו אני כבר חייב להצטרף: "מחר שבת מחר שבת מנוחה".

"קודש!" צווחת הפנאטית הקטנה, "לא מנוחה, קודש!".
"אפשר גם מנוחה", אני מנסה לרכך. "אפשר לשיר גם 'שבת מנוחה' מותק. אמא שלי היתה גננת ואצלה...". "לאאאאא!" רוקעת האינקוויזטורית. מה אני מגדל אצלי בבית?! "לאאאא מנוחה! קודש!! הגננת אמרה".

(...) הקטנה צודקת. היא שמה את האצבע על הבעיה. שבת קודש ולא שבת מנוחה היא הארכיטיפ של כל החומרות שבעולם. שבת מנוחה זו הגרסה החילונית. המסורתית, אם תרצו. שבת מנוחה זה "שבת בבוקר יום יפה, אמא שותה המון קפה". שבת מנוחה זה השכן בגופייה ששוטף את הסובארו. גרעינים. שבת מנוחה זה אומר אולי עם קידוש, אבל בטח בלי שעון-שבת ובלי ההיסטריה המקודשת של שישי אחר הצהריים. וטבע הקיצוניות הוא כזה שאם אתה ממחנה "שבת מנוחה" אז אין לך קודש. ואם "שבת קודש", אז גם אין לך מנוחה.

ואני, תסלחו לי, לא זקן בכלל, ובכל זאת אני זוכר ימים של שבת קודש עם מנוחה.

(ג'קו! לוי***, ממך אליך: ספר השבת, תל אביב תשע"א, עמ' 324-325)

האם מי ששומר על "שבת קודש" יכול לנוח בשבת כמו מי ששומר רק על "שבת מנוחה"?
האם "שבת מנוחה" שכזו מאפשרת להגיע ל"קדושה"?
האם ניתן לשלב בין שתי השבתות?

מה ההבדל בין "שבת מנוחה" ל"שבת קודש" לפי ג'קו לוי?
לאיזו "מנוחה" הוא מתכוון? לאיזו "קדושה"?

* יעקב (ג'קו) לוי (ישראל, 1963-) הוא עיתונאי, שדרן רדיו, מגיש טלוויזיה, מורה לתיאטרון, ופובליציסט ישראלי.

* יעקב פיכמן (נולד בסרביה ב-1881, נפטר בישראל ב-1958) היה משורר, עורך, מבקר ספרותי ומתרגם עברי. חתן פרס ישראל לספרות יפה.

* נחמה ליבוביץ (נולדה בלטביה ב-1905, נפטרה בישראל ב-1997), הייתה פרשנית ופרופסור למקרא, מורה ומחנכת, בלתי פרס ישראל בתחום החינוך. עסקה בהוראת תורה נביאים וכתובים, וחיידה דרך לימוד חדשה בתנ"ך.